

2024
№ 8

ISSN 3030-380X

TA'LIMDA
ISTIQBOLLI
IZLANISHLAR

XALQARO ILMIY METODIK JURNAL

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

INTERNATIONAL SCIENTIFIC METHODOLOGICAL JOURNAL

Asliga to'g'ri

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR

Xalqaro ilmiy-metodik jurnal

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

Международный научно-методический журнал

PROSPECTIVE RESEARCH IN EDUCATION

International Scientific Methodological Journal

№ 8 2024

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2024 - yil 7 - iyundagi 355-son qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Asliga to'g'ri

BOSH MUHARRIR:

TILAYOV MUXTOR HASAN O'G'LI

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina)

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romn Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Eko Sri Margianti - Gunadarma universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya)

Xamidov Obidjon Xafizovich - Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O'quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig'i)

Qodirov Azizjon Anvarovich - iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti Tabiiy fanlar va agrobiotexnologiya fakulteti dekani)

Davlatov Suxrob Sayitjonovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti O'quv-uslubiy departament boshlig'i)

Paxrutdinov Shukriddin Ilyosovich - siyosiy fanlar doktori, professor. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasida professori.

Akramova Shaxnoza Abrorovna - pedagogika fanlari nomzodi, professor (O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, Harbiy-vatanparvarlik, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va yoshlar bilan ijtimoiy ishlash kafedrasida boshlig'i, podpolkovnik)

Mamanazarova Nargiza Komildjanovna - pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasida professori.

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasida mudiri).

Ostanov Shuhrat Sharifovich - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti psixologiya kafedrasida dotsenti)

Rustamov Shavkat Shuhrat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasida dotsenti)

Dilova Nargiza Gaybullayevna - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Kengash kotibi)

Olimov Shirinboy Sharofovich - pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti Pedagogika kafedrasida mudiri)

Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida mudiri)

G'ofurov Azizbek Umarjonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, (Farg'ona davlat universiteti Magistratura bo'limi boshlig'i)

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasida dotsenti)

Radjabov Dilshod Zaripovich - filologiya fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti O'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasida mudiri)

Xotamov Shuxrat Nosirovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy texnik instituti Gumanitar va ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsenti)

Turdiyev Bexruz Sobirovich - falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Yurisprudensiya, ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrasida dotsenti)

Fayziyeva Umida Asadovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Inson resurslarini boshqarish departamenti boshlig'i)

Axmadoev Nazirjon Raxmat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasida katta o'qituvchisi)

Mas'ul kotib:

Asliga to'g'ri

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li – Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2024-yil 26-mart № 245685 -sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Usenek qizi	rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari va amaliy jihatlari	
Abduraxmanov Sherzod Nazarbayerovich	O'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogic-psixologik xususiyatlari	268
Dawkeeva Aydin Oralbaevna	Bo'lajak pedagoglarning o'zini anglashi professional rivojlanishning muhim psixologik ahamiyati sifatida	273
Jabbarova Aziza Shixnazarovna	Boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodini integrativ asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish	278
Seydabullayeva Raziya Alimovna	Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini zamonaviy texnologiyalari	283
Kunnazarova Bibixatisha Babanazarovna	Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda funksional kompetentlikni rivojlantirish	288
Shamuratova Muazzamxon Shavkat qizi	Milliy xalq o'yinlari asosida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini aqliy qobiliyatlarini takomillashtirish	293
Raxmatova Mexrinov Majitovna	Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiyaviy jarayonlarni tashkil etishda texnologik yondashuvning samaradorligi	298
Atabayeva Nargisa Nabijonovna	Talabalarda kreativlikni shakllantirishning mazmuni va usullari	302
Mamanazarov Uchqun Burxon o'g'li	O'smirlarda axloqiy o'z-o'zini anglashning o'sishi	307
Tojiboyeva Maxbuba Raximovna, Toshxujayeva Shoiraxon G'aniyevna	Dialektizmlar va ularning lingvopoetik tadqiqi	311
Mamatqulova Feruzaxon Tohirovna	O'zbek folklorining turli janrlarida nutq odobi masalalari	315
Boqiyev Fazliddin Habibjon o'gli	Imkoniyati cheklangan yosh sportchilarga qisqa masofaga yugurish texnikasini o'rgatish usullari	319
Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Akbarova Sevinch Sohibjon qizi	Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda tarbiyachining pedagogik va kasbiy mahorati	324
Matkarimova Nilufar Boqijon qizi	Steam tamoyillari	329
Xrojiddinova Muattar Mansurovna, Musallamova Shahribonu	O'zbek tilida rang-tus bildiruvchi so'zlar konnotatsiyasining ilmiy-amaliy ahamiyati	333
Nazarov Farruh Faxriddinovich	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishda innovatsion metodlarni qo'llashning dolzarb masalalari	336
Ahmedova Hikmatxon Tursunovna, Mamajonovna Munojatxon Najmiddinovna, Aygul Daulet Ualibayevna	A.Navoiyning "mahbub – ul- qulub" asarida til xosiyatlari va ofatlariga oid fikrlarning berilishi	340
Adilova Feruza Oblokulovna	Oliy ta'lim muassasalarida tyutorlik faoliyatini rivojlantirish usullari va vositalari	344
Худойкулова Насиба Исмаиловна	Значение применения интерактивных методов и кейсов в обучении медицинской биологии	348
Амонова Хикоят Иноятовна	Роль самостоятельных работ при преподавании медицинской химии	354

Atabayeva Nargisa Nabijonovna,
Namangan davlat chet tillari instituti,
Gumanitar fanlar va jismoniy tarbiya kafedrası
o'qituvchisi

TALABALARDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISHNING MAZMUNI VA USULLARI

Annotatsiya: Maqolada talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirish mazmuni va usullari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan. Kreativlik, ya'ni ijodiy fikrlash qobiliyati, zamonaviy ta'lim jarayonida muhim o'rini. Talabalarda kreativlikni shakllantirish, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va yangi g'oyalarni yaratish. Ushbu maqolada talabalarda kreativlikni shakllantirishning mazmuni va usullari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kreativlik, Dizayn-o'ylash (Design Thinking), mentorlik, refleksiya, gamifikatsiya, baholash, yondashuvlar, qobiliyat, entrepreneurship, startup, layoqat, tadqiqotchilik, tahlil, kreativ topshiriqlar.

Аннотация: В статье представлена информация о содержании и методах формирования творческого мышления у студентов. Креативность, то есть способность творчески мыслить, занимает важное место в современном образовательном процессе. Формировать творческие способности учащихся, развивать их способность творчески мыслить и создавать новые идеи. В данной статье описаны содержание и методы формирования творческих способностей у студентов.

Ключевые слова: креативность, дизайн-мышление, наставничество, рефлексия, геймификация, оценка, подходы, способности, предпринимательство, стартап, способности, исследование, анализ, творческие задачи.

Abstract: The article provides information on the content and methods of forming creative thinking in students. Creativity, that is, the ability to think creatively, occupies an important place in the modern educational process. To form students' creative abilities, develop their ability to think creatively and create new ideas. This article describes the content and methods of forming creative abilities in students.

Key words: creativity, design thinking, mentoring, reflection, gamification, assessment, approaches, abilities, entrepreneurship, startup, abilities, research, analysis, creative tasks.

Kirish. Kreativ fikrlashda ta'limning asosiy vazifasi talabada jamiyatda muvaffaqiyatli hayot kechirishi uchun bugun va kelajakda kerak bo'ladigan ko'nikmalarni shakllantirishdir. Kreativ fikrlash bugungi yoshlar ega bo'lishi kerak bo'lgan muhim ko'nikma bo'lib, bu ko'nikma ularga doimiy tarzda va shiddat bilan o'zgarayotgan, oddiy savodxonlikdan tashqari yangilanayotgan davrga xos ko'nikmalarga ega kadrlarni talab etayotgan makonga moslashishga ko'maklashadi. Umuman olganda, bugungi talaba kelajakda hozir hatto mavjud bo'lmagan sohalarida ishlashi, yangi muammolarni yangi ko'nikmasini shakllantirish ularga tobora murakkablashayotgan mahalliy va global muammolarni noodatiy yondashuv orqali hal etish imkonini beradi. Oliy ta'limda kreativ fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati faqatgina mehnat bozori bilan cheklanmaydi. Oliy ta'lim yoshlar uchun o'z qobiliyat va ko'nikmalarini, shu jumladan ijodiy iste'dodlarini kashf etishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, kreativ fikrlash talabalarning ta'lim olishini hodisalar, tajribalar va xatti-harakatlarni yangicha va shaxsan mazmunli usulda talqin etish orqali qo'llab quvvatlaydi.

Talabaning qiziquvchanligi ta'lim jarayonida qo'l keladi, ijodiy fikrlash shu tariqa o'zaro kelishuvchanlik vositasiga aylanadi, hattoki avvaldan belgilangan ta'lim maqsadlari kontekstida ham bu samara beradi. Oliy ta'limda talabaning motivatsiyasi va qiziqishini oshirish uchun, barcha talabalarning ijodiy salohiyati va shijoatini hisobga oluvchi ta'limning yangi shakllari yo'lga qo'yilishi zarur. Bu ayniqsa ta'lim jarayoniga unchalik qiziqish bildirmayotgan talabalarga yordam berishi mumkin va ular o'z fikrini ayta olishiga, salohiyatini ochishiga xizmat qiladi. Boshqa ko'nikmalar kabi, kreativ fikrlash ham amaliy va yo'naltirilgan yondashuv orqali rivojlantirilishi mumkin. Ba'zi professor o'qituvchilarga talabaning kreativ fikrlashini

rivojlantirish o'quv dasturidagi boshqa fanlar evaziga bo'layotgandek ko'rinadi. Aslida, talabalar barcha fanlarda kreativ fikrlashi mumkin.

Kreativ fikrlash bilim berishga qaratilgan dars mobaynida ko'r-ko'rona yodlash o'rniga tadqiqot va ixtironi qo'llab-quvvatlaydigan yondashuvlar orqali rivojlantirilishi bilan alohida ahamiyatga ega. Professor o'qituvchilar kreativ fikrlashni ajrata olishlari, bunday fikrlashga mos shart-sharoitlarni bilishlari va o'zlari ham talabalarga fikrlashda ko'proq ijodiy yondashishga yordam bera olishni bilishlari kerak. Kreativ fikrlash qay tariqa vujudga kelishi borasidagi puxtarok tasavvur, o'z navbatida, o'qituvchilarga ta'lim jarayonida o'quvchilarda ijodiy g'oyalar bo'lishi uchun muayyan vaqt talab etiladi. Kreativ fikrlash ko'nikmalarini baholash isbotga tayangan dalillar asosida shakllantirilib, talabalar kompyuter platformasida qilayotgan, o'qiyotgan va yaratayotgan narsalarni ko'p jihatli malakalar bilan bog'laydi.

Tadqiqot obyekti va qo'llaniladigan metodlar. Kreativlik, ya'ni ijodiy fikrlash qobiliyati, zamonaviy ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. Talabalarda kreativlikni shakllantirish, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va yangi g'oyalarni yaratish uchun zarurdir. Ushbu maqolada talabalarda kreativlikni shakllantirishning mazmuni va usullari haqida so'z yuritamiz. Ijodiy fikrlash talabalarni yangi g'oyalar yaratishga undash, muammolarni turli xil nuqtai nazardan ko'rishga o'rgatish. Bu jarayon talabalar uchun o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatini yaratadi. Talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish ko'p qirrali yondashuvlarni talab qiladi, chunki ijodiy fikrlash talabalarning o'ziga xosligi va noyob qarashlarini shakllantirishga yordam beradi. Quyida ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy usullari keltirilgan:

- Ochiq fikrlash muhitini yaratish: Talabalar o'z fikrlarini ochiq aytishlari va yangiliklarni o'rganishga qiziqish uyg'otadigan muhitda faol bo'lishlari kerak. Bu turli xil g'oyalarni qabul qilish va tanqidiy tahlil qilishni rag'batlantiradi.

- Savol berishni o'rgatish: Savol berish ijodiy fikrlash uchun muhim vositalardan biri. Talabalar muammoni yaxshiroq tushunish va uning yangi jihatlarini topish uchun savollar berishni o'rganishlari kerak.

- Interfaol mashg'ulotlar: Guruh bo'lib ishlash, muammolarni hal qilish mashg'ulotlari, rol o'yinlari, va ijodiy topshiriqlar orqali talabalar turli usullarni sinab ko'rishlari va o'z qarashlarini kengaytirishlari mumkin.

- Muammoli ta'lim (Problem-based Learning): Talabalarni real hayotdagi muammolar bilan tanishtirib, ularni hal qilish uchun turli usullarni topishga undash. Bu ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi.

- O'z-o'zini ifoda qilish imkoniyatlari yaratish: Talabalarga o'z g'oyalarini san'at, yozuv, loyiha ishlari yoki prezentatsiyalar orqali ifodalashga imkon berish ijodiylikni oshiradi.

- Texnologiyalardan foydalanish: Raqamli asrda turli xil dasturlar va ilovalar (masalan, vizualizatsiya dasturlari, grafik dasturlar va dizayn platformalari) orqali talabalar yangi g'oyalar yaratishda ilg'or texnologiyalarni qo'llashlari mumkin.

Muhokama va natijalar. Muhokamalar talabalarni o'z g'oyalarini mantiqiy va asosli bayon qilishga undaydi. Tanqidiy tahlil orqali o'z g'oyalarini rivojlantirish va mukammallashtirish imkoniyatini beradi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish natijasida talabalar nafaqat o'z mutaxassisliklari bo'yicha, balki turli vaziyatlarda yangi va samarali yechimlarni topishga qodir bo'ladilar. Innovatsion yondashuvlar talabalarga innovatsion fikrlashni o'rgatish, yangi texnologiyalar va metodlarni qo'llash orqali ularning kreativligini oshirish. Bu yondashuvlar talabalarni zamonaviy muammolarni hal qilishda tayyorlaydi. Talabalarda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyati uchun muhimdir. Innovatsion yondashuvlar talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshiradi, zamonaviy texnologiyalardan foydalana olishni o'rgatadi va ularni turli muammolarga yangicha yechim topishga undaydi. Quyida talabalarda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishning asosiy yo'llari keltirilgan:

1. Dizayn-o'ylash (Design Thinking) bo'yicha mashg'ulotlar: Talabalarni muammoni yaxshiroq tushunish, g'oyalarni tahlil qilish va yechimlarni amaliyotda sinab ko'rishga undash

orqali ularning dizayn-o'ylash qobiliyatlarini shakllantirish mumkin. Ushbu yondashuv ijodiy va yangicha fikrlashga yordam beradi.

2. *Mustaqil tadqiqot va loyiha ishlari*: Talabalarni mustaqil loyihalar va tadqiqot ishlari bilan shug'ullanishga jalb qilish ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Bu ularni muammolarni o'ziga xos usullarda hal qilishga o'rgatadi va innovatsion yondashuvlarga undaydi.

3. *Texnologiyalardan samarali foydalanish*: Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash talabalarga yangi imkoniyatlar ochib beradi. Masalan, sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili, va virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanishni o'rgatish ularning innovatsion qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

4. *Entrepreneurship yoki startup klublari*: Universitetlarda startup klublari yoki tadbirkorlikka oid treninglar tashkil qilish talabalarni innovatsiyaga yo'naltiradi. Bu muhitda talabalar o'z g'oyalari va loyihalarini amaliyotda sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi.

5. *Hamkorlikda ishlash*: Innovatsiya ko'pincha jamoaviy ish natijasidir. Talabalar orasida jamoaviy muhit yaratib, guruhda ishlash, turli fikrlarni uyg'unlashtirish va yangi g'oyalarni rivojlantirishga yordam beradigan loyihalar tashkil qilish kerak.

6. *Gamifikatsiya va interaktiv o'yinlar*: Ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini qo'shish orqali talabalar o'quv jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qabul qilishadi. Bu innovatsion fikrlash uchun zarur bo'lgan kreativlik va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

7. *Real muammolarni hal qilishga yo'naltirish*: Talabalarga real hayotdagi muammolarni hal qilish imkoniyatini berish ularning amaliy bilimlarini oshirish va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish uchun muhimdir.

8. *Tanqidiy va analitik fikrlash*: Tanqidiy fikrlash va analitik ko'nikmalarni rivojlantirish talabalarga vaziyatlarni kengroq ko'rib chiqish, o'z qarorlarining oqibatlarini tahlil qilish, va noan'anaviy yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

9. *Hakamlik va mentorship dasturlari*: Talabalarni tajribali mutaxassislar bilan bog'lash ularning innovatsion yondashuvlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Mentorlardan maslahat olish ularning o'z g'oyalari yanada rivojlantirishiga va yangi bilimlarga ega bo'lishiga yordam beradi.

Bu yondashuvlar yordamida talabalar o'z sohalarida innovatsion fikrlashni shakllantiradilar, o'zlarini rivojlantiradilar va kelajakda jamiyatga foydali bo'ladigan yangiliklarni yaratishga tayyor bo'ladi. O'z-o'zini ifoda etish talabalarga o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatini berish, ularning shaxsiy fikrlarini rivojlantirish. Bu jarayon o'z-o'zini anglash va shaxsiy rivojlanish uchun muhimdir. Talabalarda o'z-o'zini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish ularga o'z fikrlarini ochiq aytish, shaxsiy imkoniyatlarini namoyon qilish va jamiyatda o'z o'rnini topish imkonini beradi. O'z-o'zini ifoda etish talabalarni ishonchli, mustaqil va ijodiy shaxs sifatida shakllantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Quyida talabalarda o'z-o'zini ifoda etishni rivojlantirish uchun asosiy usullar keltirilgan:

1. *Ochiq muhit yaratish*: Talabalar o'z fikrlarini ochiq ayta oladigan, xatolardan qo'rqmaydigan muhitni yaratish o'z-o'zini ifoda etishga yordam beradi. Ushbu muhit ularga o'z his-tuyg'ulari va qarashlarini erkin bildirish imkonini beradi.

2. *Ijodiy yozuv va topshiriqlar*: Ijodiy yozuv mashg'ulotlari, esse yozish va o'z shaxsiy bloglarini yuritish kabi mashg'ulotlar orqali talabalar o'z g'oyalari yozma tarzda ifoda qilishni o'rganadilar. Bu ularga o'z fikrlarini tizimli bayon qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

3. *San'at va ijodiy mashg'ulotlar*: Talabalarga musiqiy asar yaratish, surat chizish, teatr va sahna chiqishlari orqali o'zlarini ijodiy tarzda ifoda qilish imkonini berish ularda o'z imkoniyatlarini kashf qilishga yordam beradi.

4. *Nutq va munozara klublari*: Nutq so'zlash san'ati va munozara klublari talabalarda o'z fikrlarini ravon va aniq ifoda qilish ko'nikmasini rivojlantiradi. Bu ularga jamoat oldida nutq so'zlash, o'z g'oyalari himoya qilish va boshqa odamlarning fikrini hurmat qilishni o'rgatadi.

ASLIGA TO'G'RI

5. Hamkorlikdagi loyiha va guruh ishlari: Guruhda ishlash talabalarni jamoaviy fikrlash va hamkorlikda ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu jarayonda har bir talaba o'z fikrlarini boshqalarga taqdim qilish va loyiha natijasiga o'z hissasini qo'shishni o'rganadi.

6. Raqamli platformalarda ishtirok: Talabalar turli raqamli platformalarda (bloglar, videolar, ijtimoiy media) o'zlarini erkin ifoda qilish imkoniga ega bo'ladilar. Bu ularni zamonaviy usullar bilan o'z fikrlarini ifoda qilish va dunyoqarashlarini kengaytirishga undaydi.

7. Refleksiya va o'z-o'zini baholash: Har bir mashg'ulot yoki topshiriqdan so'ng o'zlarini baholash va o'z faoliyatlariga tanqidiy nazar tashlash talabalar uchun muhimdir. Bu ularga o'z imkoniyatlarini va rivojlanish uchun zarur bo'lgan jihatlarni kashf qilishga yordam beradi.

8. Mentorlik va maslahatlar: Tajribali mutaxassislar yoki mentorlar bilan muloqot qilish o'z-o'zini ifoda etish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishda muhimdir. Mentorlar talabalarni qo'llab-quvvatlash va ularning o'zini tanib olishga yordam berishadi.

9. Ochiq sahnalarda chiqishlar: Universitet tadbirlari, konsertlar, teatr ko'rsatuvlari va ko'rgazmalarda ishtirok etish talabalarni o'z qobiliyatlarini ochiq ifoda qilishga undaydi. Bu ularga shaxsiy ishonch va muloqot qilish ko'nikmalarini mustahkamlashda yordam beradi.

O'z-o'zini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish talabalarni o'z sohalarida muvaffaqiyatli bo'lishga, shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga va o'z hayotida erkin qaror qabul qilishga tayyorlaydi. G'oyalarni baholash talabalarga o'z g'oyalarini baholash va tanqidiy fikrlashni o'rgatish. Bu, o'z navbatida, ularning ijodiy jarayonini yanada chuqurlashtiradi. Talabalarga o'z g'oyalarini baholash va tanqidiy fikrlashni o'rgatish ularning bilim olish jarayonini yanada chuqurlashtiradi va murakkab vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi. Quyidagi yondashuvlar orqali talabalarda tanqidiy fikrlash va g'oyalarni baholash ko'nikmasini rivojlantirish mumkin:

1. Savol berishga undash: Talabalarga har bir g'oya yoki muammoning sabablarini aniqlash uchun savol berishni o'rgatish kerak. Bu ularga har qanday masalaga tanqidiy nuqtai nazardan yondashish va o'z savollariga javob topish orqali yanada kengroq bilim olish imkonini beradi.

2. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish: Real hayotdagi muammolar yoki voqealarni misol qilib keltirish, ularni tahlil qilish va talabalardan o'z yondashuvlarini taklif qilishni so'rash. Bu ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va yangi, samarali yechimlar taklif qilishga undaydi.

3. Bahs va munozara tashkil qilish: Munozaralarda qatnashish talabalarni har xil fikrlarni o'rganish va o'z g'oyalarini himoya qilishga o'rgatadi. Bu usulda har bir talaba o'z fikrini asoslashni, boshqalarning fikrlarini tushunishni va yangi nuqtai nazarlar kashf qilishni o'rganadi.

4. G'oyalarni tanqidiy baholash uchun mezonlar yaratish: Talabalarga har qanday g'oya yoki fikrni baholash uchun mezonlarni aniqlash ko'nikmasini berish. Masalan, dalillar asosida tahlil qilish, g'oyaning amaliy va samarali jihatlarni hisobga olish kabi mezonlar ularga o'z fikrlarini ob'yektiv baholashni o'rgatadi.

5. Refleksiya va o'z-o'zini baholash: O'qish yoki loyiha yakunida o'z natijalarini tahlil qilish va o'z yondashuvlarini qayta ko'rib chiqish imkonini yaratish. Refleksiya ularga o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, qaysi sohalarida rivojlanish kerakligini tushunish imkonini beradi.

6. Turli manbaalardan foydalangan holda tahlil qilish: Turli xil manbaalar (ilmiy maqolalar, kitoblar, internet resurslari) bilan ishlash va ma'lumotlarni solishtirish orqali talabalar g'oyalarni yanada kengroq nuqtai nazardan ko'ra boshlaydilar. Bu ularga aniqroq va asosli qaror qabul qilish imkonini beradi.

7. O'yinlar va simulyatsiyalar yordamida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Turli simulyatsiya va o'yinlar orqali talabalarga muammolarni hal qilish va o'z strategiyalarini baholash imkonini berish. Bu ularda turli yondashuvlarni sinab ko'rishga va ularning samaradorligini ko'rishga yordam beradi.

8. Fikr almashish va kollegial baholash: Talabalarni o'z g'oyalarini bir-birlariga taqdim qilish va fikr almashish imkoniyatini berish. Bu jarayonda har bir talaba boshqa talabalar tomonidan bildirilgan fikr va tanqidlarni qabul qilishni va o'z fikrlarini yaxshilashni o'rganadi.

9. «Nega?» va «Qanday?» savollarini ko'proq qo'llash: Talabalarga o'z g'oyalari yoki qabul qilgan qarorlariga «Nega bu muhim?» va «Qanday amalga oshirsa samaraliroq bo'ladi?» kabi savollarni berishni o'rgatish. Bu ularga har bir qaror ortida asosli sabablar bo'lishi kerakligini tushuntiradi.

Bu usullar orqali talabalarda tanqidiy fikrlash va o'z g'oyalarini baholash ko'nikmasi shakllanadi. Bu ularga har qanday muammoni ob'yektiv, asoslangan va mustaqil ravishda tahlil qilish imkoniyatini beradi.

Xulosa. Ijodiy sarmahsullik bazaviy resurs yoxud sohaga bog'liq qobiliyatlar, jumladan, bilim va texnik ko'nikmalar bo'lib, ularni yangicha usulda birlashtirish uchun kerak bo'ladigan qobiliyatlar tayyor qo'llanmalardan voz kecha olish kabi zarur motivatsiyani taqozo etadi. Bu to'rt komponent ham turg'un, ham takomillashtirish va muhitga moyil bo'lgan komponentlardan iborat.

Talabalarining kreativ fikrlash ko'rsatkichlari ularning tadqiqotchilik qobiliyatlariga qanday bog'liq ekanligini tahlil etish ham o'rindir. Xuddi talaba ishtiyoqini o'lchaydigan uslub kabi, uning tadqiqotchilik qobiliyatini ham kompyuterlashgan testdagi xatti-harakatini kuzatishdan olingan (telemetriya) ma'lumotlar asosida tahlil qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gafforov Ya. X. (2020). Methods for developing a system of teaching history and increasing the effectiveness of history teaching. Индия. EPRA International Journal
2. «Kreativlikni rivojlantirish: nazariya va amaliyot» - A. S. Arefyev
3. «Kreativ fikrlashni o'rgatish» - M. A. Gafurova
4. «Kreativlik: ta'lim jarayonida yondashuvlar» - I. M. Abdullaeva
5. «Talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirish» - D. R. Mahmudov
6. «Kreativ o'quv muhitini tashkil etish» - F. Q. Qodirov
7. «O'quv jarayonida kreativlikni rag'batlantirish» - S. I. Ergashev
8. «O'qitishda kreativlik va muammoli vazifalar» - L. B. Akhmedova

ASLIGA TO'G'RI